

नागरी भागातील दलित वस्त्यासाठी पिण्याच्या पाण्याची व्यवस्था करण्यासाठी नागरी दलित वस्ती पाणी पुरवठा योजना नियमित राबविण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
शासन निर्णय क्रमांक नादपि-२००४/प्र.क्र.२८/पापु-२२
मंत्रालय, मुंबई-४०००३२
दिनांक: २५ ऑगस्ट, २००४

प्रस्तावना:-

राज्यातील नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या पिण्याच्या पाणी पुरवठा योजनांना त्यांच्या वर्गवारीनुसार शासनाद्वारे अनुदान देण्यात येते. पिण्याच्या पाणी पुरवठा योजनांचे आराखडे व नकाशे तयार करतांना संबंधित शहरातील सर्व स्तरांच्या नागरीकांना अंतर्भूत करण्याचा प्रयत्न करण्यात येतो. त्या अनुषंगाने नागरी स्थानिक संस्थाद्वारे वाढीव पाणी पुरवठा वितरण व्यवस्था घेण्याचे प्रस्तावित करण्यात येते. तसेच विकासात्मक योजना व मूलभूत सेवांचा पुरवठा समाजातील मागास घटकांना प्राधान्याने उपलब्ध व्हावा म्हणून शासनाने विशेष योजना आखून त्याची प्रभावी अंमलबजावणी करण्याचे धोरण स्विकारले आहे. शहरी भागात राहणा-या मागासवर्गीय नागरीकांनाही पायाभूत व मूलभूत सुविधा प्राधान्याने देण्यासाठी अनेक विशेष कार्यक्रम हाती घेण्यात आले आहेत. परंतु शासनाद्वारे आतापर्यंत राबविलेल्या नागरी पाणी पुरवठा विषयक धोरणामध्ये नागरी भागातील दलित वस्त्यांमध्ये पिण्याच्या पाणी पुरवठा सोयी उपलब्ध करून देण्याबाबत विशेष योजना आतापर्यंत राबविण्यात आलेली नाही. वर नमूद केल्याप्रमाणे नागरी भागातील लोकसंख्या वाढ व वाढत्या नागरीकरणामुळे दलित वस्त्यांमध्ये अस्तित्वातील पिण्याच्या पाणी पुरवठा व्यवस्थेमध्ये विशेष प्राधान्य देवून वाढवृद्धी करणे आवश्यक आहे.

वरील बाबींचा विचार करता नागरी क्षेत्रातील दलित वस्त्यांमध्ये अथवा दलित लोकसंख्या मोठ्या प्रमाणावर असणा-या नागरी भागातील वार्डासाठी पिण्याच्या पाण्याची व्यवस्था करण्यासाठी २००४-२००५ या आर्थिक वर्षासाठी तरतुद उपलब्ध करून देण्यात आली होती. त्यानुसार ही विशेष योजना २००४-२००५ या आर्थिक वर्षासाठी राबविण्यात आली होती. त्या कालावधीनंतरसुद्धा या योजना घेण्यासाठी नागरी संस्थांकडून शासनास प्रस्ताव सादर करण्यात आले आहेत. या बाबींचा विचार करून तसेच नागरी भागातील दलित वस्त्यांकरिता पिण्याच्या पाण्याची व्यवस्था करण्यासाठी नागरी दलित वस्ती पाणी पुरवठा योजना नियमित राबविण्याची बाब शासनाच्या विचाराधिन होती.

शासन निर्णय :-

१. राज्यातील नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांमध्ये असलेल्या दलित वस्त्यांमध्ये पिण्याच्या पाण्याची व्यवस्था करण्यासाठी नागरी दलित वस्ती पाणी पुरवठा योजना नियमित राबविण्यास शासन मान्यता देत आहे. नागरी दलित वस्ती पाणी पुरवठा योजनेच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी खालीलप्रमाणे मार्गदर्शक तत्वे विहित करण्यात येत आहे.

(१) ही योजना नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या क्षेत्रातील अनुसूचित जातीसाठी आरक्षित प्रभागामध्ये राबविण्यात यावी.

(२) जर या आरक्षित प्रभागामध्ये पाणी पुरवठ्याची पर्याप्त सुविधा अस्तित्वात असेल तर शहरातील अन्य प्रभागांपैकी ज्या प्रभागामध्ये अनुसूचित जाती व नवबौध्द यांची लोकसंख्या किमान १५० आहे तिथे राबविण्यात यावी.

- (३) वरील (१) व (२) मध्ये प्राधान्य देताना जिथे जास्त अनुसूचित जातीची लोकसंख्या आहे त्या प्रभागाला प्रथम प्राधान्य देण्यात यावे व त्यानंतर उतरत्या क्रमाने प्रभाग निवडावा.
- (४) ही योजना अशा दलित वस्तीमध्ये राबविता येईल जेथे नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थेच्या श्रेणीनुसार शासनाच्या दरडोई पाणी पुरवठ्याच्या निकषापेक्षा कमी किंवा अनियमित पाणी पुरवठा होतो.
- (५) या योजनेअंतर्गत हाती घ्यावयाच्या कामांसाठी नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थेच्या वर्गवारीनुसार खालीलप्रमाणे कमाल शासकीय अनुदान अनुज्ञेय राहील.

अनुक्रमांक	नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्था	कमाल अनुज्ञेय अनुदान
१.	महानगरपालिका	रु. ३२.०० लक्ष
२.	'अ' वर्ग नगरपरिषद	रु. १५.०० लक्ष
३.	'ब' वर्ग नगरपरिषद	रु. १२.०० लक्ष
४.	'क' वर्ग नगरपरिषद	रु. १०.०० लक्ष

(६) या योजनेअंतर्गत नागरी क्षेत्रातील दलित वस्त्यांमध्ये पिण्याच्या पाणी पुरवठ्यासाठी खालील कामे घेता येईल.

- अ) दलित वस्तीकरीता पाण्याचे स्रोत, नविन स्रोत किंवा अस्तित्वातील स्रोताचे बळकटीकरण करणे (पाऊसपाणी संकलनाचा यात समावेश राहील)
- ब) दलित वस्तीकरीता स्रोतावरून पाणी आणण्यासाठी आवश्यक यंत्रसामुग्री (मोटार पंप इत्यादी)
- क) दलित वस्तीसाठी स्वतंत्र पिण्याच्या पाण्याची टाकी (ESR) / साठवण टाकी
- ड) दलित वस्तीतील दलितांसाठी वितरण व्यवस्था
- इ) तांत्रिक सुधारणा करून जर अस्तित्वातील योजनेतून दलित कुटुंबांना योग्य पाणी मिळेल अशा सुधारणा.
- ज) याव्यतिरिक्त दलित कुटुंबांना पाणी मिळण्याच्या दृष्टीने दलित वस्ती पाणी पुरवठा प्रकल्प अंमलबजावणी समितीने सूचविलेली आवश्यक कामे घेणे.

२. नागरी दलित वस्ती पाणी पुरवठा योजनेअंतर्गत घ्यावयाच्या कामासाठी वर परिच्छेद १ (५) मध्ये विहित केलेल्या मर्यादित कामाच्या एकूण खर्चाच्या १० % इतके शासकीय अनुदान अनुज्ञेय राहील. तर उर्वरीतपैकी १० % रक्कम लोकवर्गांनी म्हणून नागरी संस्थांना सहभाग द्यावा लागेल.

३. लोकवर्गांनीची रक्कम ही नागरी दलित वस्ती पाणी पुरवठा योजनेसाठी संबंधित नागरी संस्थेने स्वतःपाणे उघडावयाच्या बँक खात्यात जमा करावी. नागरी दलित वस्ती पाणी पुरवठा योजनेअंतर्गत घ्यावयाच्या कामासाठी सर्वेक्षण करणे व माहिती संकलनाकरिता तसेच प्राकलने व आराखडे तयार करण्यासाठी योजनेच्या एकूण मंजूर किंमतीच्या २ % पर्यंत रक्कम खर्च करता येईल. तो खर्च प्रकल्पाच्या एकूण खर्चात अतिरिक्त समाविष्ट करता येईल.

४. वर १ (५) मध्ये विहित केल्याप्रमाणे दलित वस्तीमध्ये पिण्याच्या पाणी पुरवठ्यासाठी कमाल अनुदान अनुज्ञेय राहील शासनाच्या कमाल मर्यादेपेक्षा अधिक भांडवली खर्चाची कामे घ्यावयाची असल्यास हा अतिरिक्त खर्च संबंधित नागरी संस्थेने स्वतःच्या निधीतून करावयाचा आहे.

५. नागरी दलित वस्ती पाणी पुरवठा योजनेअंतर्गत घ्यावयाच्या उपाययोजनांसाठी व प्रस्ताव सादर करण्याची कार्यपद्धती खालीलप्रमाणे राहील.

- अ) नागरी स्थानिक संस्थेने नागरी दलित वस्ती पाणी पुरवठा योजनेअंतर्गत कोणकोणती कामे घ्यावयाची आहेत हे निश्चित करण्यासाठी दलित वस्ती पाणी पुरवठा प्रकल्प अंमलबजावणी समिती स्थापन करण्यात यावी. सदर समितीची रचना व कार्यपद्धती पुढीलप्रमाणे राहील.

१) महानगरपालिका / नगरपालिकेच्या पाणी पुरवठा समितीचे सभापती

- अध्यक्ष

२) संबंधित दलित वस्ती भागाचे प्रतिनिधित्व करणारे

महानगरपालिका / नगरपालिका सदस्य

- सदस्य

३) दलित वस्तीतील महिला मंडळाची दलित प्रतिनिधी

- सदस्य

४) दलित वस्तीतील युवक मंडळाचा दलित प्रतिनिधी

- सदस्य

५) दलित वस्तीतील ज्येष्ठ नागरिकांचा दलित प्रतिनिधी

- सदस्य

६) शहरातील सेवाभावी/ अशासकीय संस्थेचे प्रतिनिधी

- सदस्य

७) नागरी संस्थेच्या पाणी पुरवठा विभागातील अभियंता

- सदस्य सचिव

वरील क्रमांक ३ ते ६ मधील सदस्यांची नियुक्ती महानगरपालिका आयुक्त/मुख्याधिकारी यांनी

महापौर/अध्यक्ष यांच्या सल्ल्याने करावी.

ब) दलित वस्ती पाणी पुरवठा प्रकल्प अंमलबजावणी समितीने सर्वप्रथम दलित वस्तीतील पिण्याच्या पाणी पुरवठा व्यवस्थेचा आढावा घेवून पाणी पुरवठ्याबाबत दलित वस्तीतील नागरीकांचे मत जाणून त्यांच्या मागणीनुसार उपायोजना सूचवाव्यात. संबंधित नागरी संस्थेकडे अभियंते उपलब्ध नसेल तर महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण किंवा तांत्रिक सल्लागाराच्या सेवा उपलब्ध करून घ्याव्यात व त्याचा खर्च उपलब्ध अनुदानाच्या मर्यादेत किंवा स्वनिधीतून करावा.

क) दलित वस्त्यामध्ये करावयाच्या कामांची प्राकलने व आराखडे तयार करून संबंधित महानगरपालिका/नगरपालिकाकडे सादर करावी व संबंधित नागरी संस्थेने तो प्रस्ताव जिल्हाधिकारी यांच्याकडे मान्यतेसाठी सादर करावा.

ड) तसेच समितीने प्रकल्प अंमलबजावणीवर देखरेख ठेवावी.

६. (अ) नागरी दलित वस्ती पाणी पुरवठा योजनांचे प्रस्ताव संबंधित नागरी स्थानिक संस्थाकडून जिल्हाधिकारी यांना प्राप्त झाल्यावर सदर योजनांच्या प्रस्तावाची तपासणी करून त्यास प्रशासकीय व आर्थिक मान्यता देण्यासाठी जिल्हाधिकारी यांचे अध्यक्षतेखाली खालीलप्रमाणे जिल्हास्तरीय समिती स्थापन करण्यात येत आहे.

१) जिल्हाधिकारी

- अध्यक्ष

२) जिल्हा समाजकल्याण अधिकारी

- सदस्य

३) संबंधित महानगरपालिका आयुक्ताचे प्रतिनिधी /

- सदस्य

नगरपरिषदेचे मुख्याधिकारी

४) संबंधित महानगरपालिका/नगरपालिकेतील जिल्हाधिका-यांनी

- सदस्य

नेमलेले प्रत्येकी एक दलित व एक महिला नगरसेवक

५) संबंधित जिल्ह्यातील वरिष्ठ भूवैज्ञानिक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा

- सदस्य

६) जिल्हाधिकारी कार्यालयातील नगरपालिका

- सदस्य सचिव

प्रशासनाचे अधिकारी

६ (ब) नागरी स्थानिक संस्थेने दलित वस्ती पाणी पुरवठा योजनेअंतर्गत घ्यावयाच्या कामाचा प्रस्ताव जिल्हास्तरीय समितीस सादर करतांना खालील माहिती व प्रमाणपत्रे सादर करावीत.

१) नागरी दलित वस्ती पाणी पुरवठा योजनेअंतर्गत घेण्यात येणारे काम हे परिच्छेद १ (१) ते (६) मधील अटीनुसार असल्याचे प्रमाणपत्र.

२) नागरी दलित वस्ती पाणी पुरवठा योजनेअंतर्गत कामे घेण्यासाठी संबंधित नागरी संस्थेचे स्वतंत्र खाते उघडून त्यात लोकवर्गणी भरण्याबाबतचे संमतीपत्र

३) या योजनेअंतर्गत प्रस्तावित केलेल्या कामांना इतर योजनेतून निधी प्राप्त झालेला नाही याबाबतचे प्रमाणपत्र.

७. नागरी दलित वस्ती पाणी पुरवठा योजनांना प्रशासकीय व आर्थिक मान्यता देण्यासाठी वरीलप्रमाणे स्थापन केलेल्या जिल्हास्तरीय समितीची कार्यक्षमता पुढीलप्रमाणे राहिल.

- १) संबंधित नागरी संस्थेने १० % लोकवर्गणी अथवा प्रकल्पासाठी या आदेशातील परिच्छेद १ (५) मधील अनुज्ञेय अनुदानापेक्षा लागणा-या जादा निधीची तरतूद केली आहे याची खात्री करावी.
- २) सदर योजनेच्या कार्यान्वयनासाठी नागरी संस्थेमध्ये लाभार्थी दलित वस्तीची, निवड, दलित वस्ती पाणी पुरवठा प्रकल्प अंमलबजावणी समितीची स्थापना, या योजनेतर्गत कामाचे प्राकलने व आराखडे तयार करून जिल्हास्तरीय समितीची मान्यता घेणे व एकत्रित जिल्हानिहाय प्रस्ताव शासनास निधी वितरीत करण्यास्तव प्राप्त होईल याचे नियोजन संबंधित जिल्हाधिकारी यांनी करावे.
- ३) नागरी संस्थाकडून प्राप्त झालेल्या प्रस्तावाची जिल्हास्तरीय समितीने तपासणी करून या शासन निर्णयातील सूचनेनुसार संसंगत अशा प्रस्तावाना संबंधित जिल्हाधिकारी यांनी प्रशासकीय मान्यता देवून प्रकल्पाची यादी व या प्रकल्पासाठी आवश्यक असलेल्या शासकीय अनुदानाची माहिती शासनास त्वरीत सादर करावी. सदर प्रस्ताव परिशिष्ट- १ मध्ये सोबत जोडलेल्या प्रपत्रात पाठविण्यात यावे. सविस्तर प्रकल्प प्रस्ताव शासनास पाठविणे आवश्यक नाही.
- ४) सर्व जिल्हाधिका-याकडून प्राप्त झालेल्या प्रस्तावांच्या अनुषंगाने शासनस्तरावर अनुदानाच्या उपलब्धतेनुसार संबंधित जिल्हाधिका-यांना शासकीय अनुदान वितरीत करण्यात येईल. जिल्हाधिकारी यांनी शासनाकडून प्राप्त झालेले अनुदान ५०:५० अशा दोन टप्प्यात संबंधित नागरी संस्थेस अदा करावे.
- ५) या कामासाठी मंजूर करण्यात आलेले अनुदान कोणत्याही परिस्थितीत इतर प्रयोजनासाठी वळवता येणार नाही.

८. सदर शासन निर्णय हा नियोजन विभाग, सामाजिक न्याय विभाग यांच्या सहमतीने व वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक- ३२१/व्यय-३ / दिनांक - १/८/२००५ अन्वये प्राप्त सहमतीनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय हा महाराष्ट्र शासनाच्या वेबसाईटवर उपलब्ध करण्यात आला असून त्या वा संगणक संकेतांक २००६०८२८१६००३५००१ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावांने,

(ल.गो. ढोके)

कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

शासन निर्णय क्रमांक - नादपि - २००४ / प्र.क्र. २८ / पापु - २२, दि. २५ ऑगस्ट, २००६ चे सहपत्र
परिशिष्ट - १

नागरी दलित वस्ती पाणी पुरवठा योजनेचे प्रस्ताव शासनास पाठविण्यासाठीचे प्रपत्र

जिल्ह्याचे नाव -							
अ.क्र.	नागरी संस्थेचे नाव व वर्ग	या योजनेतर्गत लाभार्थी दलित वस्तीची लोकसंख्या	सद्यःस्थितीत दलित वस्तीला होणाऱ्या पाणी-प्रमाण	या दलित वस्तीत प्रस्तावित कामे	प्रस्तावित कामाची अंदाजित किंमत		नागरी संस्थेची लोकवर्गणी भरण्याची संमती (प्राप्त/अप्राप्त)
					शासन सहभाग (९०% निकषाच्या मर्यादेत)	पैकी लोकवर्गणी (१०%)	
१							
२							
३							
४							
५							